

134«whÓBBBBaj7 interviu

Petronėlė Karasevičienė

Operatorių pokalbiai. Įrašo mėginiai.

PK: ...Ateinu, tankiai ateinu. Ateinu iš tos pusės tankiai (=dažnai) pagrybauti, uogauti, užeinu ant šitų kapų, pažiūriu, pastoviu, parymoju. Čia mano draugai. Jaunų tai čia mažai, daugiausia senų. Vaikų, senų.

SB: O jūsų draugai, sakot. Ką jūs prisimenat, kas jūsų draugai čia guli?

PK:Visi jie mano. Ir senesni tai - vistiek aš darugavau su jais. Kaimynai gi - gyvenom namas prie namo. Nu tai va. Visi draugai.

SB:Prisiminkit vieną kitą. Paminėkit.

PK: Geri tokie buvo, labai geri. Šitas... Kurganai Poročkė gi labai geras buvo. Tarnavau pas juos pusantrų metų, paskui juos suėmė ir čia uždarė, ir neleido vaikščioti, jau prisiuvo geltonas ant pečių žvaigždes. Jau negalima buvo, tai aš slaptai nueina pas juos, ten aplink aplink, užeinu pas juos. Mergytę tokią auginau, tokia Reizelė buvo. Tokia užsikabindavo už manęs, verkti pradeda. Mažiukė gi, dar treči metukai ėjo. O graži, o plaukeliai gražūs. Tai negaliu... Paskui namie miegot negaliu. Visa drebu. Mama sako: ko tu ten, neik miestelin ir nešnekėk su jais. Nu, kad aš labai noriu. Pasiilgstu, tiesiog pasiilgstu, negaliu.

SB:Visi dabar čia guli?

PK:Visi čia guli. Ojoj... Kaip ateinu, tai užsikabina man ant kaklo ir bučiuoja mane ir: Petrute, tu labai graži, tu labai gera, pabūk su manim, dar pabūk. Jau, sakau, reikia eiti man, Reizele, neturiu laiko, reikia eiti, aš bijau. "Nebijok, aš su tavimi, nebijok. Aš su tavim".

SB:Tai kiek jai metukų buvo?

PK:Trys metai. Trys metukai. O tokia graži, tokia išmintinga, kad negaliu. Ir paskiau Ginzburgas - šitie, kur bernai abudu -

Ginzburgas... Tai dabar buvo jų Mejerkė, mažiausias berniukas, Mejerkė. Tai tas irgi prie manęs pripratęs. Jisai ėjo, bėgo, lėkė. Aš ir dabar vaikus myliu ir tada labai mylėjau vaikus. Negaliu aš jų atsikraustyti (=atsikratyti). Kai einu, jie man už rankos, už kaklo kabinasi, nu ir va. labai jau gerai buvo. Aš juos mylėjau, ir jie mane visi mylėjo.

SB: Tai dabar, močiute, ką buvot prisiminusi?

PK: Šitas stovi paminklas, tai aš žinau, kad Zalikučio motina guli. O jie tai dar gyvi yra. Jie buvo keturi broliai. Tai, žinai, nė vienas čia neguli. Jie visi buvo išsislapstę ir jie dabar dar gyvi. Ar Vilniuj gyvena? Daugiausia tai Vilniuje gyvena.

SB: Kas jie tokie buvo, Zalikučiai?

PK: Nu, iš šičia... kupčiai (=pirkliai) buvo, nu, nežinau, kuo jie dar vertėsi. Vienu žodžiu, pilnas miestelis buvo. Daugiausia tai žydai gyveno. O šitas ar ne iš Semeliškių žydas? Va, trečias. Ne? Ne iš Semeliškių?

SB: Ne, mes neturim nė vieno iš Semeliškių.

PK: Ne? O aš kaip žiūriu: toks pat žmogus, panašus žmogus.

SB: Tai dabar visur čia yra kapas, kaip aptverta?

PK: Riavas (=griovys) toks buvo... Riavas buvo nuo to galo, iki ten, iki to galo. Riavas iškastas. O čia šito nebuvo, pušyno nebuvo. Čia va jau buvo pušys, o čia pušyno dar nebuvo, tai mes buvom atėję tenai ant kalnelio, už šito pušyno. Tai juos laisvai galima buvo matyti. Tai juos suguldė va šitoj vietoj - suguldė visus ir liepė pirmiausia nusivilkti. Tai nusivilkai - ir tik su baltiniais. Ir juos, kad parmušė (=suguldė), tai vokietys vaikščiojo per juos su šporais, vaikščiojo. O jie guli: katras pakelia galvelę, katras ir vėl sukniumba. Mes... Atėję tie katai, čionai atėjo ant kalnelio, mes sakom: kaip jūs galit taip daryti, ar, jūs sakot, jeigu vaikų turit, tai vaikų gaila, tėvus turit - tai tėvų gaila, žmonės gi! Sako jie: mes nieko nejaučiam - vo kaip mums pasakė. Mes, sako, nieko nejaučiam. Prisigėrę - ten davė jiems išgerti. Kaip atvažiavo keli jauni juodom (?) tokiom su smerties galva, su mirties galva. TEn restoranas buvo, dabar vaistinė - o pirma restoranas buvo, žydo labai didelis restoranas buvo. Jie tenai kaip įvirto, prisigėrė. Katai tie, su juodais apsirengę, juodais tokiais rūbais apsivilkę. Nu, vadino

"katai". O kas tie "katai" - cholera juos žino. "Katai" - žmogžudžiai, musėt (=turbūt). Nu ir čia du liepė jiems pasikelti... Nu ir pasikėlė dešimčioms (=dešimt): ar aštuoni, ar 10, gerai neatsimenu, pasikelia. Juos prikelia, ir tada kulkosvaidis! - kulkosvaidis stovėjo šioje vietoje. Tai kaip paleido kulkosvaidė! - jie šitan riavan ir krenta. Ir krenta riavan. Nu tai čia po... šitą visą eilę iššaudė, ir tada fliorkų (=chlorkalkių) užpylė ir nuėjo. Ir užgiedoję nuvažiavo. Ir su šitais rūbais... Rūbus tai vežimuose vežė. Vežimuosna sukrovė ir vežė čia prie mokyklos. Buvo teismas. O paskiau teismas nebuvo, tai tuos rūbus pardavinėjo iš varžytinių. Perkūnas juos žino! - ir pirkto žmonės. Ir seni, ir nauji, nugi visokių žmonės apsilvilkę - tai tuos rūbus paskui pardavinėjo. Ten varžytinės buvo, pardavinėjo ten viską, velniai čia juos žino. Rasi (=gal) dalino? - Katrie gi viršininkeliai... Policininkai kokie tai buvo. Vokietys tai vienas buvo, vaikščiojo čia per juos. O katai - kas tie katai buvo, cholera juos žino! Tie katai...

SB:Tai vokietys tiesiog vaikščiojo per suguldytus žmones...

PK:Vaikščiojo per žmones. Per žmones vaikščiojo. Vaikščiojo ir vaikščiojo. Su šporai batai, blizgantys. Užau... Užau... Nueina į tą galą, į tą galą - vaikščiojo. O jie suguldyti gulėjo, su baltiniais tiktai.

SB:Per gulinčius žmones ėjo?

PK: Per gulinčius žmones.

SB:Tiesiog mynė ant žmonių.

PK:Aha. Vaikščiojo per žmones.

SB:O iš kur matėsi, kad tasai yra vokietys?

PK:Ogi perkūnas... Taigi vokietys, vokietys taigi suorganizavo. Taigi vokietys suorganizavo. Vokietys... Ir mūs dar daržas buvo... O čia škala (=žydų mokykla) gi buvo žydų, ir škala buvo, viską... Ir tiesiog ant mūsų daržo škala stovėjo, kur mūsų daržas ėjo. O mes tėvelio neturėjom, tai mamatė buvo našlė, ir trys mergaitės ir berniukas pas mus buvo. Tai visas bulves iškasė palei škala - juk žmonės nori valgyti. Iškasė bulves rankomis, ir virėsi nabagai, ir valgė jau toj škaloj. Mama nuėjo pas tą vokietį ir sako, kaip čia, sako, bulves mano labai iškasė. Kai parėjo namo, sakau: mama, ką tau sakė tas vokietis, amforštas vadinamas. Amforštas. Tai, sakė amforštas, kad

atiduos. Nu kurgi kas atiduos, kas tau ką... Nuėjo, iškasė ir suvalgė. Tik kepė virė ir va.

SB:Nu, o tie katai, kai buvo, tai jūs jų nepažįstat nė vieno?

PK:Ne, kur tu juos pažinsi? Jie atvažiavo iš Kauno pusės. Žinau, kad iš Kauno pusės jie atvažiavo. Didelė keleivinė, keleivinė, pirma keleivinis dar tik važinėjo iš Semeliškių į Kauną - keleivinė kas rytą, vakare grįžta. Ale tokia juoda keleivinė, strošna (=baisi), tai mes gi žiūrim: kas čia atvažiavo? Tai, sako, katai. O kas tie buvo? Sako: katai atvažiavo. Jau, sako, šaudys šituos žydus. O ką mes, ką tu! - lėkti žiūrėti, kas čia bus. Oiii! Siaubas!

SB:Kiek laiko tie katai buvo Semeliškėse?

PK:Jie nedaug. Tiktai iššaudė, ir vėl nuvažiavo.

SB:Tą vieną šaudymo dieną jie čia buvo.

PK:Tai. Tik vieną, vieną dieną. Iššaudė ir vėl į keleivinę, ir vėl nuvažiavo.

SB:O jūs kai pasakojot, kaip jūs su jais pakalbėjot, tai čia buvo prieš šaudymą, pakalbėjote?

PK:Per šaudymą. Per šaudymą. Per šaudymą - mes ant kalnelio taip sugulėm. Dabar mergaičių tų nėra. Oi, buvo čia tokia Liuda - tai ji labai minėjo (=atsiminė) viską, žodis žodin pasakytų, kas ką sakė. Ale kad dabar pamirė pernai. Va. O tai iškada (=nuostolis). Ji būtų pasakiusi viską. Tai jis... atėjo tie kareiviai. Tai sakom: kaip jums taip negaila žmonių, ar vaikų, ar... tėvus turit, tai tėvų, senelių... Sako: mes nieko jau nežinom, atsisakė viskas. Atsisakė viskas - mes nieko negalim ir nieko nežinoms. Darom, sako, ką mums liepia. O.

SB:Tai jie buvo jau kitur žudę?

PK:O velniai juos gali žinoti! Iš kur jie atsibruko. Žinau, kad jie iš Kauno atvažiavo. SB: Kaip jie buvo apsirengę?

PK:Sakau gi: juodais, va tokiais va juodais kombinezonais. Katai.

SB: Kokios jie buvo nuotaikos? Gerai nusiteikę, linksmi?

PK: Nu kaip išgėrė, tai žinoma... neliūdėjo gi. Nuotaikos geros. Va. Pilnoj formoj. Trezvi (=blaivūs) tai nėjo.

SB:Bet tai jie matė, kad jūs ten žiūrit pasislėpę? Tai jie jūsų nevarė, kad jūs nežiūrėtumėt?

PK: Nieko jie nevarė, nieko nesiekė. Mes ten ant kalnelio ir žiūrėjom. YYY pažiūrėjom pažiūrėjom ir paskui nuėjom. Negalima žiūrėti - kurgi tu žiūrėsi, ant tokio siaubo. Dar ant kitos dienos varė žmones, kad jau užkasdyti, užkasti reikia. Kurgi tau - šitiek svieto (=žmonių) suvaryta! Čiagi buvo parašyta: tūkstantis, dar čia kiek žmonių. Tai kurgi tau! Reikėjo užkasti. Žmonės atėjo... Seniūnas tada varė užkasdyti. O pas mus buvo mano vyriausia sesuo. Nu tai, reikia iš kožno namo kožnam eiti. Nu, tai ji neėjo. NUėjo. Atėjo ji... o ji tokia labai silpna, irgi - mama mano nesveika buvo... Tai nuėjo ji. Pareina jau per mišką, per mišką parlekia. Parlėkė, ir sakom: jeigu katras nebuv, tai pasižymės ir tada tave vėl baus, kad "ko tu neatėjai, neklausai". Tada aš nuėjau - drąsesnė buvau. Atėjau atėjau, pažiūrėjau pažiūrėjau - ne, man čia nepakeliui. Jau man tai visai galas. Sakau: aš su šitais vaikais draugavau ir su viskuom - aš negaliu. Nu tai tada aš parėjo. Paskui suvarė hi žmones, suvarė ir vistiek užkasė.

SB:Tai jūs dabar parodykit, kaip čia viskas buvo. Kur gulėjo tie žydai suguldyti?

PK:Nugi čia va. Čia va ir gulėjo. Va va. Gulėjo. O čia riavas buvo, kur paminklas stovi. O čia kulkosvaidis stovėjo, va, už tvoros, ant kalniuko. Kulkosvaidis stovėjo.

SB: Ir tada tuos gulinčius iš čia paimdavo, tai kur juos veddavo?

PK:Vesdavo, a... Liepdavo pasikelti penkiems, ir atsikelia nabagai. Katras vienas kitą traukia. Ir tada atsistoja ant riavo. Ir kaip duoda jiems, ir krenta tiesiog riavan. Nereikia jiems niekur nieko eiti. Riavan ir krenta. Va iš čia.

SB: Iš ten šaudavo?

PK:Iš ten šaudė, iš tos pusės.

SB: O jie stovėjo veidais į tą pusę?

PK:Kulkosvaidis ten stovėjo.

SB:Jo.

PK:O čia gulėjo, ne rave jie dar gulėjo. Tai juos prikelia šitie katai, prikelia juos ir - ar 8 ar 10, neatsimenu dabar, - ir tada liepė jiems atsistoti. Vienas kitą vedė ir vis...

atsistojų. Reiškia, kaip duoda jiems - nugriūna. Ir viskas. Ir čia paeiliui paeiliai iki galo sušaudė.

SB: O kas iš Semeliškėčių buvo prie šaudymo?

PK: Nebuvo. Nėjo semeliškėčiai, žinai, tokie ščyti (=padorūs) žmonės. Kai iššaudė žydus, taigi liko jų namai. Tai nė vienas miestelio žmogus nėjo jų gyventi. Miestelio žmonės nė vienas nėjo į jų namus, negyveno. TU supranti... Kokiuose namuose gyveno, tokiuose... Iš kaimų, iš kaimų... Ir dabar va: iš kaimų čia žmonės gyveno jau šituose žydų namuose. O miestelio žmonės nėjo, ne. Kaip mes eisim - mūs draugai... Vien, vien... Kaip tas sakė: vienas kraujas. Nieko nepasakysi. Tai maišai (?) juod (?) eina, tai tas eina, tai tas ateina, "labas", visi sveikinasi, gi kur tau, karves gano. Nu tai va. Kur... Jau Velykos - macų gi duoda. Nu tai kur... Ne ne ne, negalim. Negalim, tegul... NEžinia kur... Miestelio žmonės nė vienas ne - neis nei šaudyt, nei gaudyt, nei imti - nieko žydų neėmė.

SB: Ir nė vieno neatsirado, kad ar prie šaudymo būtų?

PK: Ne ne. Ne ne. Va gi buvo ir kunigai, ir visokiai, ir viršaitis, ir valdžia - ne, jokių būdu. Juk jie draugavo! - kaip jie eis, kad jie raugavo. Nuotraukoj gi visi. Visi gi kartu: ir kunigas, ir žydas, ir aaa, viršaitis, ne viršaitis - visi draugai. Dabar tai jau nežinau. Vieni ant kitų pyksta, o kadaise nepykdavo, nei niekur... nei pavydėjo niekas.

SB: O po šito sušaudymo, ar kunigas sakė ką nors žmonėms bažnyčioje?

PK: Oi, kad aš nieko neatsimenu. Kad jis musėt (=turbūt) nieko nesakė. Bijojo bijojo, kurgi tau, bijojo. Vokietys, amforštas, amforštas, kaip mano mama sakė, amforštas. Amforštas.

SB: Tai tas amforštas čia visą laiką Semeliškėse buvo?

PK: Ne, musėt. O gal buvo? Cholera jį žino, gal ir buvo. Amforštas tas.

SB: O dabar tuos žydus visus išžudė, ir tie namai stovėjo tušti. Kiek jie laiko stovėjo tušti?

PK: Ogi buvo visokių. Ir raptom (?, = jėga?) kas užėmė - iš kažkur atvažiavę kokie valkatos. Ir vėliau stovėjo dar tuščių. Ale miestelio žmogus nė vienas nelindo. Koks jų buvo namas, toks - mūs namelis buvo senas, nuskuręs, mama vargingai gyveno, našlė

- ale jau ne, žydo naman tai jau neis. Tegul jį tenai...
Nežinia, kokių auksu apipiltu - ne.

SB:Kaip jūs žiūrėjot į tuos žmones, kurie atėjo į žydų namus gyventi?

PK:A, koks ten žiūrėjimas. Užeiviai (=atėjūnai). Taip ir yra: užėiviai. Ir dabar užėiviai. Dabar jau jų! Jų! Nu koks čia "jų"? "Nusipirko". Nuo ko nusipirkai? Nuo šeimininko tu nusipirkai? Cha cha. Aš nenoriu niekur nieko. Aš vargau, kolūkyje dirbau 40 metų, ir aš... man standartinį namelį pastatė. Aš išmokėjau 5 ir pusę tūkstančio rublių. Viena išvargau. Ir nieko nuo anų nenoriu. Nieko nuo nieko. Ir aš žinau, kad mano sąžinė švari, ir nieko anų nenoriu. Kas duoda, tai duoda, o pati tai aš nepaįmsiu. Nepavogsiu. Nepaįmsiu.

SB: Tai dabar tie žydai, kurie čia suguldyti - jie tik semeliškėčiai? Ar čia juos...

PK:Ne ne, dar buvo atvežę juos iš Žiežmarių. Senukai, nabagai, tik... Kur jauni... pasikavoję, pabėgę? Tai senus ir vaikus atvežė. Iš Aukštadvario gal. Iš Žiežmarių. Bet žinau, kad iš 3 vietų atvežė. Iš trijų rajonų. Tai čia jų daug palaidota, čia ne mūsų vienu. Čia daug jų. Buvo, buvo salė pilna jų užvežtų, prie bažnyčios - uždaryta. Paskui škala pilna. Ir dar namas, kuris buvo jų - uždarytas. Nu, neilgai jie buvo uždaryti. Musėt porą savaičių. Pavaikščiojo, pavaikščiojo dar kiek... Ir jiems sakė žmonės... Mūsų miestelio žmonės sakė: bėkit, jus šaudys. Sako: a, darba mus veš. Darban veš - jie įsikalė galvon, kad juos darban veš. O čia ne darban, čia va kur atvežė "darban". Ir vežė... Buvo paskutinis kartas, kai juos varė - ulyčėle (=gatvele) varė juos po du susikabinusius, po tris, po keturis - vienas kitą, žinai, kur senukai jau veda - vistiek jie netikėjo, kad šaudys, nabagai (=vargšai).

SB:Ta pačią dieną?

PK:Ta pačią dieną. Netikėjo. Oi, aš tai, sakau, durnai padarė. Jeigu visi išsilakstytų - kur juos katai sugaudytų, ar ką? O tuščia jų. Bėgti reikėjo.

SB:O jūs pati prieš šaudymą - ar žinojot, kad juos šaudys?

PK: Ne. Irgi nežinojom. Uždaryta, uždaryta. Gal, sakom, darban veš, gal kur.. ką darys tiems žmonėms. Iš kurgi mes galim žinoti? Sužinojom paskutinę dieną, kai sako, jau sako: jau šaudys šaudys šaudys. Dar mes netikėjom. Paskui jau galų gale,

kai atvažiavo šitie katai. Jau, sako, atvažiavo katai. Atvažiavo katai, tai tada sako: dabar šaudys žydus. Nu tada tai jau žinojom, kad šaudys žydus.

SB: O kas pasakė, kad atvažiavo katai?

PK: Ogi velniai žino, kas čia pasakė. Kas pasakė, nežinau, neatsimenu. Tik užgirdom, kad: katai, sako, atvažiavo. Labai baisi kareivinę mašina, baisi, juoda, ir šita kaukolė, mirties kaukolė. Ir šitie juodai apsivilkę, strošni. Katai, sako, atvažiavo, katai. Kad katai, tai viskas baigta. Jau tada ir žinojom, kad jau galas.

SB: Kiek jų buvo?

PK: Ko?

SB: Katų.

PK: O perkūnas juos žino - daug. Daug.

SB: Šimtas?

PK: Nu gal šimtas, gal mažiau, gal daugiau. Apytikriai tai tiek.

SB: Ir ką jie darė? Tai jie ir varė, ar varė kiti?

PK: Jie ėjo patys, nabagai. Ėjo patys. Sako, ir eina. Kai pasako, ir eina.

SB: Iš Semeliškių?

PK: Iš Semeliškių. Tai sako: tai dabar, tai dabar. Dabar žinom, kad juos šaudys. Kaip jau varė. Tai va.

SB: O tada ir jie žinojo, kai pasakė eiti?

PK: Ėjo ir ėjo nabagai. Galvas nuleido ir ėjo.

SB: O jie prieš šaudymą buvo suguldyti viena eile ar keliom eilėm?

PK: Viena. Viena eile. Viena. Viena eile.

SB: Čia tiek užteko į vieną eilę?

PK: Taip. Kai tik reik, kelis juos (?) - į riavą. Čia kulkosvaidis stovėjo. Kulkosvaidžiu duoda, ir žmogus išsitaško. Oi buvo strošnybė - tai strošnybė (=baisybė). Paskui kiek mėnesių nei miegot nemožnėjo (=nebuvo įmanoma), nei gyven nemožnėjo, nei niekur nieko. Kur tu matei, kur tu girdėjai, kad

žmogus žmogų šaudytų. Visų akivaizdoje. Taigi negirdėta neregėta. Kad praudą (=tiesą) pasakiau - kur tu girdėjai.

SB: O kiek jūs matėt, kad žuvo, buvo nušauti? Ar jūsų pažįstami buvo nušauti prie jūsų akių?

PK: Tai kaipgi. Ojoj. Tai kaipgi. Buvo. Ir pažįstami, ir nepažįstami. Taigi, sakau, akyse paskui stovi. Nemožna suglausti (=neįmanoma sumerkti) akių - akyse stovi. Čiagi žmonės - kur tu matei tokių štukų (=įvykių). Pamėgink dabar.

SB: Ką matėt iš pažįstamų, kurie buvo nušauti prie jūsų akių?

PK: Oj. Nugi vą šitą nabagę Zalikučių motiną, ir Boruchas toks buvo, nabagas, nedidukas. Ai, nugi daug buvo. Kurgi dabar atsiminsi? Kiek gi praėjo metų? 50, daugiau net. O karininkas paėmė mergaitę - ji buvo iš Žiežmarių. Mergaitė lietuvė. Atsivedė lietuvę, ir atvažiavo... čia buvo uždaryta. Mylėjo žyduką. Žydukas labai gražus. Ir ji labai graži - kasos jos ilgos, gražios. Tai jis ją vedžiojo, vedžiojo - šitas vokietys - vedžiojo vedžiojo ją čia. Ir liepė jai bėgti. O ji vistiek nebėga. Nebėga. Sako: bėk tu. Paleido ir: eik tu sau, sako. Ne, jina! neatsitraukė nuo to bernelio. Ir tada jis ją pavedžiojo pavedžiojo ir tiesiai į rava (=griovį). Galvon davė. Va. Tai kurgi tu gal miegoti? Kur tu?

SB: Tai tą mergaitę karininkas nušovė?

PK: Vokietys karininkas. Vokietys.

SB: Kiek čia, prie viso šito šaudymo, buvo vokiečių?

PK: O perkūnas juos žino. Dabar negaliu pasakyti. Neatsimenu. Žinau, kad vienas - amforštas - tas tai vaikščiojo tarp šituos visus. Jie nuogi, nurenkti, o jis vaikščiojo su šporais su batais. Ojoj, kas per žmonės, ojei ojei.

SB: Tai tą mergaitę irgi tas amforštas nušovė? Šitas nušovė?

PK: Amforštas. Pavaikščiojo pavaikščiojo su ja ir liepė jai bėgti. Ale kad ji nebėga. Gali to nabago bernelio. Ir atsigulė prie jo. Lietuvė buvo. Sako, iš Žiežmarių atvažiavusi. Nu taip.

SB: Kokią čią dieną tas viskas buvo?

PK: Rudenį. Jau bulvės buvo nukastos. Spalio mėnesį, kad taip... Spalio mėnesį, musėt. Čia buvo parašyta. O dabar jau neženklu? Dešimtą mėnesį, šeštą dieną. Parašyta. Dešimtą mėnesį - tai ką?

Spalis, lapkritis, gruodis. Spalio mėnesį, taip. Žinojau, kad jau bulvės buvo nukastos, ir daržai sutvarkyti. Spalio mėnesį.

SB:Kokią dieną... Koks oras buvo tą dieną?

PK:Šešta. Šešta - parašyta.

SB:O koks oras buvo?

PK:Gražus. Vienu žodžiu, gražus oras buvo. Gražus. Va kaip šiandien. Gražus oras buvo.

SB:Šilta?

PK:Nešalta.

SB:Nu ir kada pradėjo juos varyti?

PK:Ryte. Ryte. Apie 10 valandą gal. SU bananais - tie katai. Katras neina - per galva, per galva. Ojoj. Nenoriu galvoti, nenoriu prisiminti.

SB:Prisiminkit, Petronėle, papasakokit.

PK: Viena... Daugiau ir nematyt, ir negirdėt tokių striokų (=baimės). Jau aš tai negirdėsiu, ale kad niekas negirdėtų ir nematytų. Kad niekas negirdėtų ir nematytų jau tokios situacijos, kas buvo. Gražūs - matot, nuotraukoj, kokie gražūs žmonės, ir viską... Ir pavalgę visi buvom, ir sotūs. Ko dar reikėjo? Ko? Žmogus žmogų šaudyti ir gaudyti!

SB:Tai mušė juos ten miestelyje, ar čia?

PK:Kas?

SB:Sakėt, su bananais juos mušdavo.

PK:O, kaip jauvarė juos. Gatvele juos varė čia į mišką. Tai tada jau grūdo juos ir visaip... Katrie neina - apslopę tie žmonės, apalpę, kojų nepatįsiai. Tada duoda! Vienas kitą tįsiai. Baisu. VIenu žodžiu, baisu. Jau baisyau, baisyau būti negali. Jau taip sukrėtė žmones, kad nebegalimas daiktas. Katrie tikintys žmonės - kaip sukrėtė, taip sukrėtė. Kurgi tu matei?!

SB:O čia kaip sugulti jiems liepė, jie nesipriešino?

PK:Kur jie... Kur jie priešinsis! Bijo... nu kur tu priešinsies, kad jie jau... primušti, prigušinti ir jau nieko nejaučia. Guli kaip avelės.

SB:O juos lietuviškai komandavo?

PK:Lietuviškai. Lietuviškai rėkė.

SB:O kiek laiko truko tas visas šaudymas?

PK: Nu ilgai. Tenai, tu ką... Gal kokios 2 valandos buvo, 3 - tai jau buvo spakainia (=ramiu). O ten... Jau buvo sutvarkyta. Kiek gi čia... Prikelia, nušauna ir viskas. Ką čia... Su ginklu tai ne juokai. Ištaškė žmogų, ir viskas. ANt nakties užpylė fliorkų.

SB:O kiek laikų jūs žiūrėjot šaudymą?

PK:O mes neilgai žiūrėjom. Pažiūrėjo pažiūrėjom. Paskui nuėjom. Nu kur tu gali ilgai žiūrėti. Pažiūrėjom tiktai, kaip čia ką darys. Sakė: šaudys šaudys. Varė gi žmones riavo šito iškasti. Irgi. Taigi žmonės kasė šitus riavus. Ne kas. Tai dabar ekskavatorius ar kas, o tada žmonės išvaryti. Išvarė, ir kasė. Taip.

SB:O žmonės žinojo, ką jie kasė?

PK:Ir žinojo, ir nežinojo. Visko buvo. Ar nori ką sakyti?

Operatorius: Eina.

Balsai tolumoje:

SB:Parodykit. Tegul eina kamera, tegul eina. Parodykit. O pulemiotai kur stovėjo? O kur jūs stovėjot? Čia buvo viena iš duobių.

Balsai neišskiriami.

SB: Ar surasit, močiute, tą vietą, kur stovėjote? Ar jau čia šita vieta?

Operatorius: eina kamera.

SB: Petronėle, tai dabar kokioj mes čia stovim vietoj?

PK:Kokioj vietoj? Baušos miškas.

SB:Bet čia ta vieta yra, kur jūs matėt tas žudynes?

PK: nu, nu. Iš tos.

SB:Stovėjot ar gulėjot?

PK: Ai, visaip. Sédėjom daugiausia. Atsisėdom. Bijojejom, kad kas neateitų ir mūsų nenušautų prie tų... Pažiūrim pažiūrim ir vėl pasikeliam ir vėl pažiūrim. Paskui jau sakom: bėkim, dar nušaus, ir ką tu padarysi? Nieko nepasakysi! Tai va. NUėjom tada link miško krašto, ir nuėjom namo.

SB: Kiek čia buvo semeliškėčių, žiūrinčių, kaip žudo?

PK: Ai nedaug. Mes musėt 5 mergaitės. Atlėkė buvom. Kaip ciekavos (=smalsios) tokios. Reikėjo mums čia!

SB: Verkėt?

PK: Visko buvo. Ir verkėm, ir gailėjom, ir... Gaila. Ko ten, ko ten neverksi ant tokių YYY. Dabar atsiminus, po šitiek metų, ir tai už širdies suima. Kaip salietros ant širdies papilta, jeigu atsimenu. O tada tai...

SB: Kad visi žmonės, kurie žiūrės filma, žinotų, kad čia yra ta vieta, iš kurios jūs tą viską savo akimis matėt...

(Pasitarimas su kolega angliškai)

SB: Kaip į tą vietą atėjote?

PK: Kaip atėjau?

SB: Taip. Kaip jūs atėjot? Kaip jūs čia atsiradot?

PK: Paskui juos ir mes atėjom. Juos ten gatve varė, ir mes, va, per čia. Ir taip.

SB: Jūs ne kartu su žydaisėjote?

PK: Ne ne. Mes... va šita vieta atėjom. Čia yra takelis miškan. Takelis, va, netoli. Ir mes šituo takeliu atėjom, paskuiėjom čia, pažiūrėjom, pasiciekavinom (=pasmalsavom) ir nuėjom namo.

SB: Jie buvo visi suguldyti - jūs matėt, kaip jie čia suguldyti?

PK: Matėm, kaip nematysim? Ajajai...

SB: Ir ten jie buvo visi kartu? Ar vyrai buvo atskirti?

PK: Ai, ne. Visi kartu. Kas ten vyrai! Visi kartu. Seni maži ir... Skaudžiausia tai buvo - labai baisu - tai, kai paėmė vieną vaiką ir akmenį davė jo galvytę, sutraiškė. Už kojyčių paėmė ir galvytę jam davė į akmenį ir sutraiškė. Jau tada mes pabėgom

namo. Ne... daugiau nežiūrėjom, tuščia jų. Apsiverkėm ir namo nuėjom, nežiūrėjom. Daugiau nežiūrėjom.

SB:Tai kas tą padarė?

PK:Tai šitie - cholera juos žino, kas jie tokie - katai šitie...Oi.

SB: O tai kodėl jie taip padarė?

PK:Nu tai va. Vaikas tai mažas, o tie... gal kulkosvaidisneima, gal ką.

SB:Kokio amžiaus vaikas tas buvo?

PK:Gal 5 metų, gal 4. Neatsimenu dabar. Nedidelis. Mažas vaikas.

SB: Tai jūs pažinojot tą vaiką? Žinot - kieno?

PK:Ne. Čia jis ne mūsų šalis. Nemūsų šalis.

SB:Tai bet ten buvo ir mažesnių vaikų.

PK:Tai buvo. Buvo.

SB:O tai kaip mažesnius vaikus?

PK:Ką?

SB:Kaip mažesnius vaikus?

PK:Aš nežinau, kaip juos jau darė... su tais vaikais. Negaliu pasakyti, ar juos visus daužė. Vieną kai pamatėm, kad taip daužo, tada mes pabėgom. Jau (?)... Negalėjom žiūrėti. Pabėgom. O ką jie darė su kitais vaikais, aš nežinau. Gaila tų vaikų (?). Vieną tai matėm. Paskui nežiūrėjom. Pabėgom. Viena per kitą, viena per kitą, stumdydamosis bėgti! - oj baisu. O mama dar šiknon davė: "gerai, dar žiūrėk, kad nesitąsytų. Paskui ir nakčia, sako, nemiega rėkia.Uni kun čia padabna (=į ką tai panašu)! Ko tau lakstyti! YYYYYYY Nereikia lakstyti ir durnavoti jaunystėje! Durnavoti"... Jaunystė - durnystė.

SB: Tai kaip jie tą vaiką paėmė užmušė?

PK:A?

SB:Kaip jie užmušė tą vaiką?

PK:Nagi už kojų paėmė, į akmenį davė galvytę, ir viskas. Ir užmušė.

SB: Taip užsimojo virš galvos?

PK: Nu jo, kaip... Jau tada pabėgom, nežiūrėjom. Nereikia jau mums žiūrėti, gana. Ojoj.

SB: O mažesnius vaikus tai tėvai ant rankų laikė?

PK: Nešė ir ant rankų, visaip buvo.

SB: Nu, o kada jau šaudymas buvo, kada jau reikėjo prie duobės atsistoti.

PK: Nugi gulėjo ten ir vaikai, suguldyta. Ir žmonės visi... Aš nežinau, ant rankų tįsė. Jau tada ant rankelių paima jų tą vaikelį - ajajai. Jau nemožnėjo žiūrėti - tada jau nuėjom namo. Kai vaiką tą dar užmušė - jau baigtas dalykas, jau tada, jau... Ajai. Dar kaip šauna, tai šauna. O dar už kojų ir galvytę daužyti į akmenį - tada pabaiga svieto! O tada jau mums nereikėjo mums žiūrėti. Jau chodu (=pėsčia?) takeliu, takeliu ir nuėjom. Takelis netoli...

SB: Dabar tie žmonės, kai buvo suguldyti, - kai jūs čia atėjote, jau šaudymas buvo prasidėjęs?

PK: Jau buvo. Jau buvo suguldyti žmonės. Jau buvo... Nedaug tepabuvom ir ten... pabėgom. Nu kur tu gali žiūrėti!? Matai, kad mama barėsi ir dar gerai lazda davė.

SB: Tai kaip jie nusirenginėjo - šito jūs nematėt?

PK: Nemačiau. Jau jie tik su baltiniais buvo, kai atėjom. Tik su baltiniais buvo. Baisus daiktas. Kad daugiau nepasikartotų niekam. Niekas nematytų tokių žudynių! Ir kas čia išgalvojo, sakyk tu man? Ką... Kaip taip galim daryti: žmogus žmogų šaudyti. Gyva žmogų! Negaliu. Mano galva razumo (=paaiškinimo) neduoda. Protas neveikia jau man. Ką ten daryti... Nu gal einam jau? Gal jau einam vaikai, vanagai...

SB: Einam.

SB: Bet jūs čia iš labai arti žiūrėjote, Petronėle?

PK: Va iš čia. Ne taip arti. Arti tai bijojom. Kurgi ten arti eisi. Nušaus kaip varną, ir baigta. Tokie iniršę katai, aha. Katra čia eisi. Bijojom net stovėdami. Atsigulėm. Paiūrim pažiūrim ir vėl. AA, paskui, kai vaiką užmušė, tai nereikėjo mums nieko. Tada nunešėm kudašių.

SB:Bet tai kokioj vietoj jūs stovėjote, žiūrėjote.

PK:Nu čia va, čia, čia. Čia nebuvo medžių. Nieko nieko. Nei jokio krūmo. Nei nieko šitoj pusėj. Toj pusėj jau buvo. O čia tai dar buvo... nieko nebuvo, čia tą pušų. Niekur nieko. Dabar jau jie, šitie krūmai, užaugo.

SB:Tai čia jums buvo viskas matyti kaip ant delno?

PK:Matyti, matyti. Mes ir iš toliau buvom, ne tik arti. Ir iš toliau žiūrėjom. Čia gi visur palukna (=laukymė) buvo: matyti ir tas galas, ir tas galas. Kiek metų - užaugo šitos pušys. O tada buvo pušys toj pusėj. O kur YYY stovėjo taigi buvo. Čia nebuvo nieko.

SB:Nuo kurio šono pradėjo jie kelti, varyti link duobės ir šaudyt.

PK: Nuo tos pusės. Nuo tos pusės. Iš to galo.

SB:O čia dar gulėjo žmonės?

PK:Dar gulėjo žmonės.

SB: Na, o tą vaiką, kur užmušė?

PK: Per vidurį, kur tai. Prie to paminklo, kur tai. Ir akmenys buvo, ir ojoj... Paskui radom tuos akmenis, ir viską sugriovė... Radom akmenų sugriauta. Iš riavo (=griovio) panašiai (=lyg) būtų kasta. Iš riavo... Iš riavo...

SB:Tai jūs maždaug matėt, kaip pusę jų nušovė? Nes ten tą vaiką užmušė.

PK:Jau daugiau nereikėjo mums nieko.YYY

SB:O tai SEMeliškių tai buvo labiau į kuria pusę: į ana, ar į čia?

PK:Kad susimaišė, nepažinom. Žinai, su baltais baltiniais ir vaikščiojo, tai kur tu ten razrinksi (=atrinks). Kas ant ko prigulė, ir nežinom. Nežinau ant katros pusės, nei ant katro galo. Ojoj.

iausia ta€ w` s } q \$ m Č k Ę h p N f , N c \ R a _ R ^ [\ " [Y & e W) e T
) ehgykgvwh t \$ m Č k Ę h p N f , N c \ R a _ R ^ [\ " [Y & e W) e T € ' ' ~ n \$ n R n - n Ō n Ō n R n Ō n w n , n
n 0 n I n g n D n F n v n

<hvs n- no

n >

n x

n

n nÉn nønÓnńnn>n<n{nEnpn

<hpçnĒnnyn >n½n3nvn°n"n n~#nŠ#ny\$½\$©%n¾nŽ%n

<hŽ%&n#&n+&nI 'nw' n''*nÄ*n) , nn, n#-n [-n£-n.n^/nʹ/n¶1n2n-5n

<h-5<5nB6n~6n8n08nt9n†9n~9n 9næ9nĖ9n:nA:n¨:n :n ;n4;nb;n

<hb; } ; nš ; nṛ ; n = nḵ = nō > n ? n Ó Anś An Bn SBn 5 Cnr Cn . Dn SDn `En ½ En Ś En

<hŠEšEnIFnTFnaFn...FnGn<Gn-Hn↓HnŽHn↓Hn^Jn" Jn%KnGKnkKn-Kn >Ln

<h>LÄLnžMnNnZNnnNnpNn, NnOnOnOneOngOn, OnrOnÜOnPn&Pn?Pn

<h?PZQn `QnśQnRnŽRnqRnTSnwSnySn–Sn©SnÛSn0TnRTnUnQUnwUnÆUn

<hÆUWn 'WnlWn~WnŪWnūWn?XnoXn XnAXnŌXnōXnżXnYnr [n > [nç [nA [n

<hA[\n\$\n|\n®\nN\n]nä^nC_nå_n`nÆan»an½annancn<cndnJdn

<hJdRen-enÅenāenkenfnūfnDgnmgn±gnwhnyhn½anḡancn<cndnJdn

<h

Vl S³÷&E0: ηB

ĖJ

ŃTlr žmonės visi... Aš nežinau, ant rankų tįsė. Jau tada ant
TimesLT jų tą vaikelį - ajajai. Jau nemožnéjo žiūrėti -
tada jau nuėjom namo. Kai vaiką tą dar užmušė - jau baigtas daly